МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ОТУОНЬЄ ДЖОЙ ЧІДІНМА

УДК 930.85(669.1)(091)"196/198"

СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ФОНДУ СПАДЩИНИ НІГЕРІЇ 1960–1990 РОКІВ

26.00.01– теорія та історія культури

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата культурології

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті культури і мистецтв **Міністерства** культури України.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Яремченко Валентина Дмитрівна,
Луганська державна академія культури і мистецтв.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Рубель Вадим Анатолійович,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка; професор кафедри
історії стародавнього світу та середніх віків;

кандидат культурології
Бучковська Олена Юріївна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
доцент кафедри документальних комунікацій та
бібліотечної справи.

Захист відбудеться «28» квітня 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.807.02 Київського національного університету культури і мистецтв за адресою: 01601, м. Київ, вул. Є. Коновальця, 36.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Київського національного університету культури і мистецтв за адресою: 01601, м. Київ, вул. Є. Коновальця, 36.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Культурна спадщина Нігерії є гордістю незалежної держави. Задовго до того, як Нігерія досягла нинішнього рівня політичного і економічного розвитку, вона набула репутації країни значних культурних досягнень і зайняла провідне місце на африканському континенті. Сьогодні незалежна Нігерійська держава здатна забезпечити територіальну цілісність і суверенітет, а політика культурного відродження та єдності народів, що проживають на її території, сприяють формуванню фонду національно-культурної спадщини, яка є основою існування нації і державності.

Шлях національної ідентифікації пройшов два діахронічних напрямків: відродження самобутніх місцевих стародавніх традицій, обрядів, загальної спадщини пращурів; другий – формування нової національної культури, присвяченої історії визвольного руху, єдності нації і створення державності, закладеної в ідейному змісті творів митців. Культурно-мистецька продукція 60-90-х років XX ст. стала складовою фонду спадщини нігерійської нації.

Актуальність наукової проблеми підтверджена результатом аналізу теоретичних досліджень (А. Аледокіна, Ч. Бікоя, В. Вавилова, Н. Григоровича, Ю. Зотової, Р. Ісмагилової, І. Катагощиної, Н. Кочакової, А. Мазруї, В. Міріманова, В. Олорунтімехіна, Л. Прібитковського та ін.), що довів відсутність як в українській, так і в зарубіжній історіографії культурологічного дослідження створення національно-культурного фонду спадщини Нігерії.

З позиції культурного діалогу співдружності між цивілізаціями, культурами і народами, з метою поширення наукових знань про культурний фонд Африки, які практично відсутні в сучасній українській історіографії, актуально проаналізувати процес створення фонду культурної спадщини нігерійської нації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах цільової комплексної програми наукових досліджень Київського національного університету культури і мистецтв «Трансформаційні процеси в культурі та мистецтвах України» (номер державної реєстрації 0107U009539).

Метою дослідження є виявлення, аналіз і систематизація історичних фактів створення фонду національно-культурної спадщини нігерійського народу в постколоніальний період розвитку Нігерії.

Відповідно до мети визначені такі **завдання:**

– проаналізувати історіографію, теоретико-методологічні основи дослідження;

– розкрити правові норми міжнародного, національного розвитку як передумови соціально-економічної стабільності культурного розвитку;

– проаналізувати літературно-театральну, карнавально-танцювальну, образотворчу, кіномистецьку спадщину як складову національно-культурного фонду країни;

– виявити роль науково-бібліографічної діяльності щодо комплектування та збереження документального фонду;

– охарактеризувати значення бібліотечних фондів національно-культурної спадщини як невід'ємної складової культурного національного надбання;

– охарактеризувати роль бібліотечних установ у накопиченні та збереженні національної бази культурних артефактів.

Об'єктом дослідження є процес формування та накопичення фонду національно-культурної спадщини Федеративної Республіки Нігерії.

Предметом дослідження є фонди бібліотечних установ, що зберегли літературно-театральну, карнавально-танцювальну, образотворчу, кіномистецьку спадщину нації.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1960–1990 рр. – період становлення незалежної нігерійської держави. З метою виявлення витоків історичних подій та походження творів художньої культури, робиться екскурс, який передбачає вихід за хронологічні межі.

Методи дослідження. Характер і завдання дисертації передбачають використання наукових методів: *хронологічного* для розкриття стану наукового дослідження проблеми в історико-хронологічному порядку, характеристики періоду створення літературно-художніх творів; *історико-ретроспективного* для дослідження історико-теоретичних аспектів національного питання в історіографії, документах і фактах; *порівняльного* для аналізу міжнародного демократичного розвитку європейських країн і внутрішнього геополітичного нігерійського розвитку, розкриття змісту творів національного характеру, створених в умовах протидії колоніальному режиму; *критичного* для характеристики європейського колоніального режиму в Нігерії, *системного* для дослідження формування національно-культурної спадщини; *аналітичного* для дослідження реконструкції процесу накопичення і збереження культурно-художнього фонду національної спадщини; *структурно-функціонального* для вивчення складових культурної спадщини та виявлення внутрішнього зв'язку між ними, які дають можливість логічного і послідовного розкриття процесу формування та збереження національного культурно-художнього фонду Федеративної Республіки Нігерія.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в українській культурологічній науці проведено дослідження цілісності створення національно-культурного фонду спадщини Нігерії на основі зарубіжної історіографії, етнокультурної спадщини, збереженої бібліотечними закладами країни. Наукова новизна отриманих результатів розкривається в наступних положеннях, які виносяться на захист:

Вперше:

– структуровано доробок зарубіжної та української історіографії на предмет ступеню розкриття зазначеної проблеми, визначено її актуальність за відсутності наукових досліджень нігерійської культурної спадщини в українській історіографії;

– узагальнено міжнародну, нігерійську нормативно-правову базу щодо формування сучасної нації в постколоніальний період соціально-культурного розвитку;

– проаналізовано геополітичні передумови реформування матеріальної бази як значного потенціалу стабільності національно-культурного розвитку країни;

– виокремлено із загальноафриканського типу культур та охарактеризовано національну самобутність літературно-театральної, карнавально-танцювальної, образотворчої, кіномистецької нігерійської спадщини;

– узагальнено роль науково-бібліографічної діяльності у систематизації та популяризації документального фонду;

– охарактеризовано комплекс послуг по забезпеченню доступного інформаційно-тематичного обслуговування користувачів;

– охарактеризовано роль бібліотечних установ у накопиченні та збереженні науково-документальної скарбниці країни шляхом використання технічних засобів для обробки друкованих та рукописних артефактів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що одержаний фактичний матеріал, основні теоретичні положення та висновки можуть бути використані при розробці фундаментальних досліджень культурної спадщини Нігерії, навчальних курсів «Історія культури», «Зарубіжна культура», «Історія мистецтв».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Усі наукові положення, узагальнення й висновки дослідження належать авторові дисертації. Наукові публікації з теми дисертації є одноосібними.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових конференціях: Міжвузівському круглому столі «Сучасний стан та перспективи підготовки студентів ВЗО до професійного спілкування іноземними мовами» (м. Ірпінь, 4 грудня 2008 р.); Міжнародній конференції молодих вчених «Дослідник і віртуальне середовище» (Київ, 19–20 травня 2010 р.); Міжнародній науковій конференції «Еволюція структури і функції бібліотекознавства під впливом сучасних інформаційних технологій» (Київ, 5–6 жовтня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Державній науково-технічній бібліотеці України – 75 років: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 7–9 грудня 2010 р); Міжнародній науково-практичній конференції «Індустрія дозвілля в сучасному світі: теорія, історія, практика» (Київ, 22–23 травня 2013 р.).

Публікації. Основні результати дослідження відображені у 12 одноосібних наукових працях, з них – 10 опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому виданні.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (343 найменування, із яких 182 іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації становить 200 сторінок, із яких 164 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність теми, висвітлено зв'язок роботи із науковими програмами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, хронологічні межі, методи дослідження, приводяться положення, що претендують на наукову новизну, демонструється практичне значення одержаних результатів. Наводяться дані про особистий внесок здобувача, апробацію та публікації основних результатів дослідження, описується структура і обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження» виокремлено базу, що складається із сукупності теоретичних джерел та літератури, принципів і засобів систематизації здобутих даних для з'ясування суті культурно-політичних процесів, нормативно-правових актів, які сприяли формуванню незалежної нації і держави Нігерія, особливості якої виражені в національній культурно-мистецькій спадщині.

У підрозділі 1.1. «Історіографія, історико-теоретичні основи» виявлено, що в українській історіографії проблема створення національно-культурного фонду спадщини Нігерії не набула ґрунтовного дослідження, за винятком окремих статей Дж. Отуоньє про роль бібліотечних установ у збереженні культурно-документальних фондів. Дослідження суміжних наук Е. Еверестуса, Е. Аніанву присвячені загальним проблемам діяльності бібліотечних установ Нігерії. Загальноафриканським процесам присвятив працю В. Рубель.

Теоретичну основу склали дослідження, які доцільно диференціювати за кількома напрямами: публікації зарубіжної історіографії Академії Наук СРСР, Інституту Африки: «Африка: культурна спадщина і сучасність», «Незалежні країни Африки…», «Сучасна Африка…» та ін.; одноосібні праці «Традиційні політичні інститути Нігерії…» Ю. Зотової, «Народи Нігерії…» Р. Ісмагилової, «Інтелігенція Нігерії» І. Катагощиної, «Еволюція традиційних структур Нігерії…» Н. Кочакова, «Нігерія при громадянському правлінні» Л. Прібитковського та ін., присвячені геополітичним проблемам розвитку Африки загалом, Нігерії зокрема, де розкриваються передумови культурного відродження африканських народів в умовах португальської колонізації в XIV–XV ст. і британської до середини XX ст. Соціально-економічні тенденції розвитку з одного боку європеїзували африканський континент, особливо мовний фонд, а з іншого – гальмували розвиток національної культурної та освітньої сфер. Традиційна культура, що зберігалась у місцевих традиціях, обрядах на ґрунті міфологічно-релігійних вірувань заборонялася і знищувалася як один з індикаторів національної самосвідомості. Другий напрям присвячений африканській культурі і мистецтву, в тому числі культурі народів Нігерії: «Мистецтво Африки» Н. Григоровича; «Мистецтво тропічної Африки…» В. Міріманова; «Література Гани і Нігерії в 70-х роках» В. Вавилова. Дослідження Асоціації Африканського інституту темношкірих «Мистецтво і спадщина як основа розвитку Африки» Ч. Бікоя, «Африканські архіви і традиції» А. Мазруї, «Організація художнього мистецтва в сучасній Нігерії» А. Аседокіна,

«Мистецтво і спадщина» В. Олорунтімехіна та ін. розкривають тенденції збереження традиційного африканського культурного фонду, наголошуючи, що нігерійський національно-визвольний рух активізував новий напрям художньої творчості. Виникає плеяда молодих талановитих літераторів, серед яких поет Ч. Ачебе, лауреат Міжнародної Букерівської премії, письменник В. Шоїнка, лауреат Нобелівської премії. Аналізується процес формування нової еліти на базі створеної мережі закладів освіти, серед якої професор Ібаданського університету Б. Алеквелей, праця якого «Минуле, сучасне, майбутнє: проблеми збереження записаної інформації в Нігерії» засвідчила актуальність теми збереження культурної спадщини, що є фундаментом розвитку будь-якої нації. Втрачена спадщина, вважає автор, стирає індивідуальність народу, а збережена на різних інформаційних носіях є гарантією територіальної незалежності, культурної самобутності.

Аналіз історіографії дозволив дійти висновку, що заявлені праці розкрили загальні тенденції соціально-культурного розвитку та створення культурно-мистецької спадщини різних галузей. Окремо питання створення національно-культурного фонду спадщини Нігерії 1960–1990 рр. як в українській, так і в зарубіжній історіографії не вивчено і досі не набуло спеціального дослідження.

У підрозділі 1.2. «Історико-культурологічний аналіз стану національної проблеми в міжнародних і національних документах» виявлено, що юридичні права і свободи, зазначені в законодавчих документах, а також історична практика незалежного розвитку націй і держав склали фундамент для національних перетворень, які вплинули на культурний фактор розвитку Нігерії.

Початок цьому процесу поклала ООН, що ратифікувала пакет міжнародних юридичних актів – «Загальна декларація прав людини», «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права», декларація «Про надання незалежності колоніальним країнам і народам» від 14 грудня 1960 р., згідно яких була утворена Федеративна Республіка Нігерія. У процесі побудови державності було прийнято нормативно-правові документи визнання території, державних символів, націоналізовано частку іноземного капіталу на користь національних банків. Сьогодні країна має найбільше за чисельністю населення і найпотужнішу економіку на континенті. Економічні перетворення створили соціально-економічну базу національно-культурного розвитку шкіл, коледжів, університетів, бібліотек, закладів культури, які стали осередками консолідації науково-творчої патріотичної інтелігенції. Державною концепцією національного відродження закріплено три офіційні мови народів – хауса, йоруба, ігбо, які збереглися в аутентичних письмових джерелах. Ними велося навчання у початкових і середніх школах, видання газет, журналів, проведення дебатів у регіональних парламентах. Мовою політики, діловодства, дипломатії, науки, вищої освіти залишилася англійська. У розвитку освіти, культури Нігерії важливу роль відіграла міжнародна організація ЮНЕСКО, яка сприяла формуванню плану національного, міжнародного культурного розвитку

«Культурна хартія розвитку Африканських країн», державної програми «Культурна політика Нігерії».

Нормативно-правова база міжнародного, національного законодавства закріпила юридичне право нації на вільний, незалежний політичний, соціально-економічний, культурний розвиток, сприяла становленню незалежної нігерійської державності.

Отже, проаналізувавши джерельну базу створення національно-культурного фонду спадщини Нігерії було встановлено, що значна кількість наукових досліджень аналізує загальні тенденції розвитку політичної, економічної, соціальної історії та культури. Становлення на основі юридично-правової культури незалежної Нігерійської державності, часткова націоналізація європейського капіталу на користь нігерійського економічного розвитку створили умови для збереження та розвитку національних культурних цінностей.

У другому розділі «Художня культура як складова частина спадщини Нігерії» вивлено роль художньої культури, головної складової самоідентичності нігерійської нації у складі африканських народів, що займає чільне місце національно-культурної спадщини світу.

У підрозділі 2.1. «Розвиток літературної і театральної культури в колоніальний і постколоніальний періоди» з'ясовано, що літературно-театральне мистецтво Нігерії сформувалося на основі спільних африканських культурних цінностей та європейських, що впроваджувалися протягом колоніального періоду. Постколоніальний період характеризується відродженням фольклорно-етнографічних самобутніх особливостей нігерійського населення. Національна самобутність проявилася в особливостях стародавніх традицій, обрядів, які лягли в основу змісту літературно-театральної творчості багатьох поетів, письменників, драматургів, зокрема, Г. Окара описував фольклор народу іджо, А. Бабалола публікував пісні мисливців йоруба, О. Делано і Ф. Філіп писали свої твори англійською та мовою йоруба, Р. Егуд поширював традиційну поезію народу ігбо, вірші поета С. Амали писалися англійською та мовою народу ідома, І. Іккідах вивчав фольклор народу ібібіо, Д. Фагунва і Й. Елебуибон збирали фольклор народу йоруба. Формування нової спільної національної культури відбувалося в умовах демократичного розвитку, консолідації нації, побудови незалежної нігерійської державності. У 60-90 рр. XX ст. нігерійську літературу поповнили твори талановитої плеяди поетів і письменників, більшість яких здобули національну освіту в Ібаданському та ін. університетах. Серед них К. Окігбо («Небесні ворота», «Лабіринти», «Обмеження»), Ч. Ачебе («Стріла Бога», «Людина з народу», «Біда з Нігерією»), В. Шоїнка («Інтерпретатори», «Сильний рід», «Жителі боліт», «Танець лісу»), Г. Окара («Голос», «Піаніно і барабани») та ін. Сюжети творів ґрунтуються на фольклорно-етнографічних традиціях, мотивах усних переказів, легенд та інших аутентичних джерел.

До відродження етнокультури нігерійського народу долучились самодіяльні театральні групи, що згодом стали професійними, наприклад, музично-драматичний театр народу йоруба. До репертуару пересувної трупи актора і

драматурга Г. Огунде входили спектаклі як традиційної африканської тематики («Подорож на небо», «Гроші містера Диявола», «Царство Навуходоносора»), так нові національно-патріотичні п'єси («Пісні єдності», «Зберегти Нігерію єдиною», «Страйк і голод», «Хліб і кулі»). Національний нігерійський театр очолив актор і режисер Д. Ладіпо, відомі його вистави «Обидва моро», «Обидва косо», «Про вождя». Популярність здобули Нігерійське драматичне товариство, група «Арт-театр», група «Маски – 1960» В. Шоїнка.

Після здобуття Нігерією незалежності інтенсивного розвитку зазнала музично-хореографічна культура. Хореографічні драмами «Лісові духи», «Абіку», «Алатангана», «Адуфе», «Чаклунство в крові» створені на національну музику місцевих композиторів А. Юба, Т. Ойелана. Композитору А. Фіберезіме належала перша нігерійська національна опера «Орукоро». Розвитку музичної культури сприяли: філармонічний хор «Ібадан», хорове товариство університету Іфе, Нігерійське національне культурне товариство, центри музичного фольклору. Всесвітню популярність набув Національний ансамбль Нігерії.

У підрозділі 2.2. «Національний феномен карнавально-танцювальної творчості, образотворчого і кіномистецтва» виявлено, що традиційна танцювальна культура зберігала самобутність, етнічну першооснову і реалізм жанрів. Нігерійські народи здавна користувалися театрально-хореографічними формами вираження своїх почуттів. Хореографічне мистецтво розвивалося у вигляді «цехового» та народного танцю, що складали єдиний хореографічний комплекс. В репертуарі посіли стійкі форми танцювального фольклору: ритуальні, релігійно-магічні, пов'язані з народженням дітей, одруженням, ініціаціями, трудовою діяльністю; тотемні, мисливські, наповнені театралізованими діями, ритуальними драмами. Протягом історії зародилися танцювальні аматорські групи, що стали фундаментом хореографії вузівських осередків. Центром став Інститут африканських досліджень Іфенського та Ібаданського університетів, де проводилися театрально-хореографічні фестивалі, починаючи 1970 р. 1977 р. відбуваються всесвітні фестивалі негро-африканського мистецтва. Хореографічні дійства поповнювалися пантомімами, виставами «Африканських балетів», танцями місцевих народних фольклорних ансамблів.

Тему образотворчого мистецтва Нігерії складали дві течії – традиційно африканська та європейська класична. Розвитку національного мистецтва послужили Вища національна художня школа при коледжі мистецтв науки і техніки, Товариство нігерійських художників, серед яких О. Ампофо, Б. Енвонву, Ф. Ідубор, Д. Нвоко і А. Онаболу, У. Егону, Р. Огунделе, (відомий серією картин «Африканські танці», ілюстраціями до роману А. Тутуоли «Смілива африканська мисливиця»).

Нігерійський кінематограф відіграв вважливу роль не тільки у відродженні традиційної самобутньої культури власного народу, але зайняв за даними ЮНЕСКО друге місце в світовій кіноіндустрії. Поширення кінокорпорацією «Ноллівуд» національного кінопродукту відбувалося завдяки державній політиці пріоритету вітчизняного над іноземним.

Провідними режисерами нігерійського кіномистецтва були О. Балогун (його фільми «Аджані Огун», «Влада грошей», «За свободу»), А. Халіла («Шаху Гарбай», «Дві долі», «Папаша Лоран», «Свято Ову-Арусун») та ін.

Отже, джерельна база дозволила виявити потужний національно-культурний потенціал мистецької творчості, що увійшла до національного фонду культурної спадщини нації. Художня культура зайняла провідне місце у відродженні стародавніх фольклорно-етнографічних традицій, був сформований масив літературної, театральної, хореографічної культурно-мистецької спадщини, що поповнив скарбницю світового художньо-мистецького надбання.

У третьому розділі «Бібліотеки як бази збереження фондів національної спадщини Нігерії» розкрито процеси формування, комплектування фонду національно-культурної спадщини, що складається з книг, матеріалів фольклорно-етнографічних досліджень. Вони представлені фондами друкованих, рукописних текстів, нот, фільмів та ін.

У підрозділі 3.1. «Роль науково-бібліографічної діяльності у комплектуванні та збереженні національного документального фонду» висвітлено науково-бібліографічну діяльність бібліотек як науково-дослідних центрів у інформаційно-бібліотечній сфері. Результатом теоретичних, методичних та практичних напрацювань Національної бібліотеки Нігерії (НБН) стало створення каталогів традиційних та електронних носіїв, а також видання галузевих бібліографічних покажчиків: «Бібліографія і мемуари Нігерії», «Бібліографія нігерійського образотворчого мистецтва», «Бібліографія нігерійських мов», «Лагос: минуле і сьогодення» та ін. Науково-бібліографічна діяльність бібліотек Нігерії здійснювалась за сприяння всесвітніх бібліотечних асоціацій і відіграла важливу роль у розвитку нової генерації інтелігенції нації, забезпечила формування національного бібліотечного фонду та вирішення проблем його збереження, створила умови впровадження новітніх бібліотечних технологій.

У підрозділі 3.2. «Бібліотечно-інформаційне обслуговування фондів національно-культурної спадщини» висвітлено інформаційну функцію діяльності бібліотек по забезпеченню доступного інформаційно-тематичного обслуговування користувачів. Проаналізовано пріоритетні напрямки діяльності бібліотек – надання бібліотечно-інформаційних продуктів та послуг, зокрема проведення тематичних виставок, святкування ювілейних дат, диспутів, конференцій, що є невід'ємним компонентом комплексного обслуговування відвідувачів.

В умовах централізації нігерійської бібліотечної системи, концентрації джерельно-документальних, краєзнавчих, культурно-мистецьких бібліотечних фондів в країні створилися умови якісного публічного доступу до інформаційних ресурсів. Планове забезпечення інформаційно-бібліотечної діяльності Нігерії відбувається у руслі міжнародної Концепції національних інформаційних систем (НАТІС). Згідно, положень ЮНЕСКО (1974 р.) національна бібліотечно-інформаційна система Нігерії охоплювала всі інформаційні установи, джерела

інформації, процеси та види діяльності, пов'язані з передачею та розповсюдженням інформації в межах країни.

Централізована бібліотечна система Нігерії стала інформаційним соціальним інститутом концентрації наукових знань, обслуговування населення наявними фондами національно-культурної спадщини, створивши бібліографічні кабінети, системну програму доступу до інформаційних носіїв, в тому числі електронного формату.

У підрозділі 3.3. «Організаційна та інтегруюча діяльність бібліотек у справі збереження культурної спадщини» розкрито основи формування бібліотечного фонду, що складають сукупність процесів: моделювання, комплектування, облік, обробка документів, розміщення і розстановка фонду, організація його зберігання, використання та управління. Бібліотечні фонди включають всі види носіїв інформації. Найбільшим упорядником національно-культурного фонду стала НБН. Її фонди 60–80-х ХХ ст. склали більше 140 тис. примірників, з яких 60 тис. – книжковий фонд, біля 13 тис. – зібрання публікацій ООН, 7 тис. – документи федерального уряду, близько 10 тис. томів бібліотеки депозитарію та ін. Поповнюють фонди бібліотеки документи всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Пам'ять світу – Африка», серед яких спадщина-архіви нігерійських літераторів К. Окігбо, В. Шоїнка, Ч. Ачебе. У 90-і роки фонди Національної бібліотеки складалися з колекції «Нігеріани», видань інших африканських країн, рідкісних видань парламенту Великобританії. Фонд НБН налічував 200 тис. книг, підфонди періодичних видань, карти, кіно- та фотодокументи, що склали галузеві фонди лінгвістики, соціології, історії, культури, мистецтва та ін. Діяла мережа публічних бібліотек, найбільшою з яких була бібліотека штату Кано. Організаційна та інтегруюча діяльність бібліотек у справі збереження культурної спадщини сприяла формуванню фонду документальної спадщини Нігерії, у складі якої твори письменників, поетів, драматургів та ін. митців, доробок яких увійшов до списку національної, всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

У підрозділі 3.4. «Проблеми збереження культурних цінностей в теорії та практиці бібліотек Нігерії» проаналізовано систему заходів збереження культурної спадщини шляхом реставрації друкованих, рукописних матеріалів, доповнення відсутніх частин аркушів паперової маси, імпрегнування, репродукування пошкоджених документів, мікрофільмування книг та періодичних видань, оброблення методом машинної реставрації, газової нейтралізації, ламінування синтетичними плівками та ін. Технічне обслуговування фонду забезпечувало довговічність зберігання, механічну міцність документам, захищало від пошкоджень, що спричиняло світло, температурні коливання. Нігерія застосувала сонячну енергію замість інших джерел освітлення, механічну вентиляцію, систему контролю концентрації вуглецю сховищ. Застосування нових методів збереження та консервації бібліотечних фондів в умовах тропічного клімату забезпечується програмою ЮНЕСКО, PAC – «Збереження та консервація», організації професійних бібліотечних працівників усього світу ІФЛА. Бібліотеки Нігерії залишаються

головними зберігачами національних цінностей, носіями знань щодо наукових, технічних, культурних досягнень.

Діяльність бібліотек, книгосховищ відіграла фундаментальну роль по збереженню документальних фондів національно-культурної спадщини Нігерії, що в цілому сприяло ідентифікації самобутності нігерійської нації у складі африканських народів як окремої етнографічної одиниці світу.

Протягом заявленого історичного періоду бібліотеки Нігерії здійснювали головну функцію збирання друкованої, рукописної продукції, що стала фондом національної і всесвітньої спадщини; проводили науково-бібліографічну, інформаційну діяльність по забезпеченню науково-дослідних, освітніх, культурно-мистецьких інформаційних потреб користувачів.

ВИСНОВКИ

Дослідження «Створення національно-культурного фонду спадщини Нігерії 1960-1990 років» засвідчило важливість збереження національних ресурсів для майбутнього існування країни. У процесі розв'язання поставлених у дисертації завдань ми дійшли наступних висновків, які виносяться на захист:

1. Встановлено, що в українській історіографії культурологічний аспект проблеми становлення національного-культурного фонду спадщини Нігерії 1960-1990 рр. окремо не розглядався за винятком деяких аспектів проблеми у статтях Дж. Отуоньє. Дослідження кандидатів педагогічних наук Е. Еверестуса, Е. Аніанву присвячені загальним проблемам діяльності бібліотечних установ. Загальноафриканським процесам присвячено працю «Цивілізаційна структура Африканського континенту і перспективи інтеграції АС» професора В. Рубеля, дослідження Академії Наук СРСР, колективні монографії «Африка: Культурна спадщина і сучасність», «Незалежні країни Африки...», «Сучасна Африка...». Авторські видання В. Вавилова, Ю. Зотової, Н. Григоровича, В. Міріманова, Р. Ісмагилової, І. Катагощиної, Н. Кочакової, Л. Прібитковського в цілому комплексно аналізують колоніальний, постколоніальний період соціально-економічної, політичної, нормативно-правової історії, демографічно-територіальний устрій, культурно-мистецькі процеси розвитку африканського континенту. Нігерія пройшла самобутній шлях, довгий час розвиваючись в умовах британської колонії, перейняла деякі європейські цінності: англійську мову державної дипломатії, політики, науки, освіти, сприйняла класичний варіант культури і мистецтва, не втрачаючи самобутності у фольклорно-етнографічній, літературно-театральній, карнавально-танцювальній, образотворчій, кіно-мистецькій спадщині.

Важливість питання створення культурних фондів Нігерії та збереження, консервації бібліотечних ресурсів як національно-державного чинника висвітлено в працях іноземних авторів: Ч. Бікоя, А. Мазруї, В. Олорунтімехіна, А. Адедокіна, які засвідчили актуальність обраної теми не тільки для зарубіжної історіографії, але й для вітчизняної.

2. Історико-правові засади національного становлення незалежності Нігерії формувались на основі міжнародних норм прав і свобод, серед яких

«Загальна декларація прав людини», «Міжнародний пакт про громадянські і політичні права», «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права», «Про надання незалежності колоніальним країнам і народам» та ін. Вони стали головними ідейними засадами розбудови незалежної державності Нігерії, закріплюючи її право на самовизначення, право нації на вільний розвиток незалежно від раси, мови, релігії, національного походження, право на свободу думки, захист матеріальних і духовних цінностей. Своє право на етнічне збереження здобули народи ігбо, йоруба, хаус шляхом впровадження їх мов в початкову освіту, місцеву пресу, регіональне управління. На основі правових засад відбувалася націоналізація галузей господарства, що створило передумови для зростання економіки та соціально-культурних перетворень. Розширено мережу середньої, спеціальної освіти, націоналізовано університети, що стають головними осередками формування національної еліти, центрами координації і консолідації культурно-мистецьких акцій.

3. Проаналізувавши процес розвитку художньої культури як складової частини національної спадщини визначено: а) літературно-театральна скарбниця народу базувалася на відродженні етнічної самобутності традицій, обрядів, легенд, звичаїв місцевими мовами народів хауса, йоруба, ігбо. В основу багатьох сюжетів було покладено місцевий фольклор, зібраний і оброблений літераторами А. Бабалола, О. Делано, Ф. Філіпом, Р. Егудом, С. Амалі, І. Іккідахом, Д. Фагунва, Й. Елебуибоном, М. Ойоке, В. Шоїнкою, К. Окігбо, Дж. Кларком, Г. Окарою, Т. Алуко та ін. Театральна культура була пов'язана з виникненням непрофесійних самодіяльних труп під керівництвом Д. Ладіпо, Г. Огунде, К. Огунмола, що трансформувалися в сучасний Національний театр, поповнили його склад професійними артистами, репертуар творами А. Тутуоли, Ч. Ачебе, Д. Фагунви, Н. Нванкво, С. Софоли, Е. Хоншо та ін. Музичне мистецтво представлене творами композиторів А. Юби, Т. Ойелана, А. Фіберезіме, хоровими товариствами університетів, центрами музичного фольклору, хором Національної філармонії. Карнавально-танцювальне мистецтво зберігало традиційний народний танець, репертуар якого формувався на магічно-ритуальних образах. Масові театрально-музичні свята трансформувалися в карнавально-танцювальні фестивалі національного значення. Вони проводилися протягом 60-70-х р. щорічно як фестивалі мистецтв в центральних містах країни, 80-90-х як всесвітні фестивалі негроафриканського мистецтва і культури за участю африканських балетів, і всесвітньо відомого Національного хореографічного ансамблю. Образотворче мистецтво розвивалося в межах африканських традицій та паралельно з європейським класичним мистецтвом, відомі художники О. Ампофо, Б. Енвонву, Ф. Ідубор, Д. Нвоко, А. Онаболу, У. Егону, Р. Огунделе. Кіномистецтво представлене такими режиссерами, як О. Балогун, А. Халіла та ін.

4. Установлено, що науково-бібліографічна діяльність відіграла значну роль у комплектуванні, збереженні документального фонду бібліотек, сприяла розвитку наукової бібліографії. Централізована бібліотечна мережа державних, навчальних, публічних установ запропонувала пакет послуг програмного забезпечення наявної історіографії, джерел галузевих наук користувачам;

забезпечувала обслуговування друкованими збірниками серії «Бібліографія і мемуари Нігерії», «Бібліографія нігерійського образотворчого мистецтва», «Бібліографія нігерійських мов», «Лагос: минуле і сьогодення» та ін.

5. З'ясовано, що бібліотечно-інформаційне обслуговування фондів національно-культурної спадщини забезпечувало інформаційно-тематичними каталогами, картотеками електронних носіїв. Спільно з НБН, публічними, університетськими бібліотеками сформовано системне комплексне обслуговування користувачів інформаційними наявними ресурсами фондів національно-культурної спадщини як невід'ємного компоненту комплексних знань різних сфер людської діяльності. Складений об'єднаний каталог наявних фондів, що полегшував пошук необхідної інформації. Національна бібліотечно-інформаційна система Нігерії охоплювала всі інформаційні установи, джерела інформації, процеси та види діяльності, пов'язані з передачею та розповсюдженням інформації в межах країни та світу.

6. Доведено, що організаційна та інтегруюча діяльність бібліотек в період незалежності Нігерії була зосереджена на зміцненні культурно-національного потенціалу країни. У процесі збереження національних самобутніх цінностей як основи існування держави та нації особливу роль відіграли фонди бібліотечних установ. У понятті «фонди національно-культурної спадщини Нігерії» зосереджено сукупність національних цінностей, що складаються з традицій, фольклору, театру, музики, живопису, літератури і зберігаються у вигляді книг, записів, зображень, фільмів і мікрофільмів, нотних видань, рукописів, фотодокументів, фонотек, бібліографічних посібників, художньої літератури, дисертацій, звукозаписів, образотворчих матеріалів, як накопичені національно-державні цінності.

7. Встановлено, що проблеми збереження культурних цінностей в теорії та практиці бібліотек Нігерії вирішувалися за сприяння організації ЮНЕСКО, Міжнародної Ради архівів ІСА, організації професійних бібліотечних працівників усього світу ІФЛА та за допомогою програми РАС «Збереження та консервація». Збереження фондів здійснювалося за принципом недопущення пошкодження та способом реставрації. В Нігерії було апробовано методи масової машинної реставрації – ламінування синтетичними плівками, доповнення відсутніх частин аркушів паперової маси, імпрегнування, застосовано сонячну енергію для запобігання появі плісняви на папері і мікрофільмах, введено механічну вентиляцію для провітрювання і підтримання температурного режиму в сховищах, створено систему контролю. Було сформовано рекомендації для збереження культурних цінностей як основи стимулювання наукових розробок щодо запобігання фізичному та хімічному руйнуванню документів у фондах бібліотек та збереження їх для майбутніх поколінь.

Зважаючи на накопичений досвід збереження культурно-національних цінностей на сучасному етапі розвитку нігерійського суспільства, одним з актуальних напрямів діяльності залишається впровадження сучасних технологій збереження головної скарбниці історичної документальної ідентичності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Отуоньє Дж. Ч. Історико-культурологічний аналіз національної проблематики Нігерії в міжнародних документах / Дж. Ч. Отуоньє // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – Київ : Міленіум, 2015. – № 2 – С. 178–182.

2. Отуоньє Дж. Ч. Карнавально-танцювальна культура народу Нігерії / Дж. Ч. Отуоньє // Питання культурології : зб. наук. праць. – Київ : КНУКіМ, 2014. – Вип. 30. – С. 49–55.

3. Отуоньє Дж. Ч. Літературно-театральна культура Нігерії 60–80 ХХ ст. / Дж. Ч. Отуоньє // Питання культурології : зб. наук. пр. – Київ : КНУКіМ, 2013.– Вип. 29. – С. 15–22.

4. Отуоньє Дж. Ч. Соціально-правова база становлення нігерійської нації і держави / Дж. Ч. Отуоньє // Вісник КНУКіМ. Серія «Культура і мистецтво в сучасному світі» : зб. наук. пр. – Київ : КНУКіМ, 2014. – Вип. 15. – С. 26–34.

5. Отуоньє Дж. Ч. Становлення національної бібліотечної системи Нігерії в 60-90-ті роки ХХ століття / Дж. Ч. Отуоньє // Вісник Державної академії керівних кадрів культури и мистецтв: наук. журнал. – Київ : Міленіум, 2011. – № 1. – С. 183–186.

6. Отуоньє Дж. Ч. Консервація бібліотечних ресурсів в Нігерії: Дослідження проблеми / Дж. Ч. Отуоньє // Вісник Книжкової палати. – Київ, 2002. – № 5. – С. 26–28.

7. Отуоньє Дж. Ч. Консервація бібліографічних ресурсів Нігерії: Дослідження факторів / Дж. Ч. Отуоньє // Вісник Книжкової палати. – Київ, 2003. – № 11. – С. 46–48.

8. Отуоньє Дж. Ч. Зберігання документних колекцій в бібліотеках Нігерії / Дж. Ч.Отуоньє // Вісник Книжкової палати. – Київ, 2002. – № 12. – С. 44–45.

9. Отуоньє Дж. Ч. Національні програми збереження документів: історія розвитку / Дж. Ч. Отуоньє // Вісник Книжкової палати. – Київ, 2003. – № 12. – С. 46–49.

10. Отуоньє Дж. Ч. Тенденції розвитку нігерійської культури 60-90-х рр. ХХ ст. / Дж. Ч. Отуоньє // Наукові записки : зб. наук. ст. (Бюлетень № 2). – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. № 92. – С. 252–269.

11. Otuonye J. C. Conservation proposal to tackle documentary heritage in Nigeria. Problems and prospects / J. C. Otuonye // The Voice. – 2005 – Vol. 7. No 69. – P. 42–44.

Опубліковані праці апробаційного характеру

12. Отуоньє Дж. Ч. Мистецько-карнавальна культура в дозвіллі народу Нігерії / Дж. Ч. Отуоньє // Індустрія дозвілля в сучасному світі : теорія, історія, практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 22–23 трав. 2013 р.). – Київ, 2013. – С. 134–138.

АНОТАЦІЯ

Отуоньє Джой Чіднма. Створення національно-культурного фонду спадщини Нігерії 1960-1990 рр. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата культурології зі спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури. – Київський національний університет культури і мистецтв, Міністерство культури України. – Київ, 2017.

Дисертацію присвячено дослідженню процесу становлення національно-культурного фонду культурно-мистецької творчості нігерійської інтелігенції. На основі української та зарубіжної історіографії розкрито складові національно-культурної спадщини, форми та методи їхнього накопичення та збереження, які сформувались відповідно до міжнародних прав і свобод.

Проаналізовано умови внутрішнього розвитку Нігерії, що сприяли формуванню національно-патріотичного, культурного руху опору, учасники якого боролися за вільний культурний, демократичний розвиток нації в африканській спільноті. Провідну роль у цьому процесі відіграла культурно-мистецька еліта, яка своєю громадсько-політичною, культурно-мистецькою діяльністю підносила самобутню національну культуру.

На основі аналізу фондів культурної спадщини розкрито національно-психологічні, культурно-етнічні, народно-побутові особливості нігерійського народу, які склалися упродовж його історії, визначено роль національного фонду культурно-мистецької спадщини 60–90-х рр. XX ст. у становленні нігерійської нації і державності.

Ключові слова: нігерійська нація, фонд, культурно-мистецька спадщина, традиції, література, театр, карнавал, бібліотеки, творча інтелігенція.

АННОТАЦИЯ

Отуонье Джой Чидинма «Создание национально-культурного фонда наследия Нигерии 1960-1990 гг.». – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата культурологии по специальности 26.00.01 – теория и история культуры. – Киевский национальный университет культуры и искусств, Министерство культуры Украины. – Киев, 2017.

В диссертации раскрыты национальные аспекты культурно-художественного наследия Нигерии как одного из важнейших составляющих национального вопроса. На основе отечественной и зарубежной литературы раскрыты некоторые составные национального наследия, формы и методы их накопления

и сохранения, разработанные системными библиотечно-информационными блоками, проанализирована научно-библиографическая деятельность.

Социально-правовой базой для достижения поставленных целей в нигерийском национальном вопросе государственности послужила международная нормативно-правовая база прав и свобод нации. Это способствовало тому, что нигерийское национальное патриотическое движение выступило в защиту национальных прав в содружестве с международными правозащитными движениями. Нигерийское законодательство (Конституция) утвердило все права народа, в том числе на национально-культурное развитие.

Одной из главных национальных проблем была языковая (около пятисот). Обществом местных языков был сделан выбор в пользу трех основных (йоруба, хауса, игбо), которые использовались в начальных классах образования местных школ. Была создана сеть учреждений средне-специально-высшего образования, в систему которой вошли национально-государственные университеты, колледжи, которые становились центрами культурно-национального возрождения нигерийской нации. Так же был урегулирован вопрос государственной поддержки национального художественного искусства, изложенный в официальном документе «Культурная политика Нигерии». Художественная культура развивалась в русле литературно-театрального, карнавально-танцевального, изобразительного, киноискусства. Она формировалась на базе общих африканских культурных ценностей, европейских, внедрявшихся в период колониальной зависимости. Национальная самобытность проявилась на основе возрождения фольклорно-этнографических особенностей древних традиций, обрядов сохранившихся народов Нигерии. Эти факторы легли в основу содержания литературно-театральной продукции многих поэтов, писателей, драматургов и других художников.

Национально-культурное наследие сохранило, возродило и юридически утвердило нигерийскую нацию и ее государственность. На основе международных рекомендаций в составе формирования фондов национально-культурного наследия был создан библиотечно-информационный блок. По его системе в ряде библиотечных и музейных учреждений, созданных в период независимости, были розработаны методы накопления и сохранения национального богатства.

Сегодняшний документальный фонд национально-культурного наследия хранится в Национальной библиотеки Нигерии. Таким образом, на основе культурного фактора была исторически завершена национальная патриотическая борьба нигерийского народа за территориальную, культурную, экономическую целостность нигерийской нации и государственности.

Ключевые слова: нигерийская нация, фонд, культурно-художественного наследие, традиции, литература, театр, карнавал, библиотека, творческая интеллигенция.

SUMMERY

Otuonye Joy Chidinma. Creation of the National Cultural Heritage Fund of Nigeria in 1960-1990. - Manuscript.

The thesis for obtaining a PhD degree in Cultural Science by the speciality 26.00.01 – Theory and History of culture – Kiev National University of Arts and Culture. – Kiev, 2016.

This thesis is devoted to complex research of the formation of the national and cultural fund of Nigerian Creative Intellectuals in the sphere of culture and art. Some components of the national and cultural heritage, forms and methods of their collection and preservation formed under international rights and freedoms have been elaborated based on Ukrainian and foreign historiography.

The conditions of the national history of Nigeria that procured the establishment of the National patriotic and cultural movement, the participants of which fought to achieve free growth of culture and democracy for the Nation as part of the African people, have been analysed. The major role in this fight was led by creative elite and Creative Intellectuals, their activity in the social, political, cultural and art life gave rise to the unique National Culture.

The analysis of cultural heritage funds has established the national psychological, cultural and ethical and social features of the Nigerian people which was formed throughout its history and has determined the role of the national fund of patriotic culture and art heritage of the 60s-90 s of the 20th century in the formation of Nigeria as a nation and a state.

Key words: Nigerian Nation, fund, cultural-arts heritage, tradition, littreture, theatre, carnival, library, creative intellectual.

Підп. до друку 24.03.2017. Формат 60x84 $^{1}/_{16}$. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 0,75. Зам. 48. Тираж 100.

Видавець і виготовлювач
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 3953 від 12.01.2011.